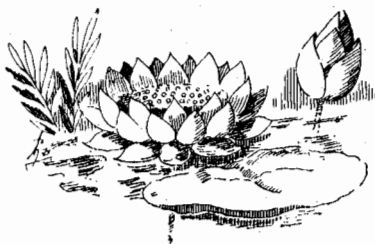




# ดอกบัวกับพระพุทธศาสนา

พระวิมลศีลาจารย์ วัดศรีมหาธาตุ ผู้เรียบเรียง



พิมพ์ในงานฉาปนกิจศพ  
นางโรจนา โตษยานนท์

ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม

วันที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๖

QR  
125  
1576.5



นางโรจนา โตษยานนท์

ชาตะ ๓ สิงหาคม ๒๔๕๖

มรณะ ๓๑ มีนาคม ๒๕๑๖

# ประวัติ

## ของ นางโรจนา โตษยานนท์

นางโรจนา โตษยานนท์ (ดำโรช เควตเศรณี) เป็นบุตร  
คนท้องของ เสวกโท พระอโศกมนตรี (เรียบ เควตเศรณี)  
และนางดิน เกิดเมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ ดำรงการ  
ศึกษานมัธยมบริบูรณ์จากโรงเรียน เซนต์โยเซฟ คอนแวนต์  
วันที่ ๒๔ เมษายน ได้ทำการสมรสกับ ร.ต.อ. กฤษณ์ โตษา  
ยานนท์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๓ เกิดบุตรและธิดา รวมสองคน คือ  
เด็กหญิงวิชุดา อายุ ๓ ปี ๓๓ เดือน และเด็กชายภาสกร อายุ  
๓ เดือนเศษ นางโรจนา โตษยานนท์ ได้ถึงแก่กรรม เนื่อง  
ในการคลอดบุตรคนท้อง เมื่อวันที่ ๓๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๖  
รวมศิริมา ๓๘ ปี

ในระหว่างที่ยังมีชีวิต นางโรจนา โตษยานนท์ เป็นผู้ทรม  
ใจบุญสุนทาน โอบอ้อมอารี เป็นที่พึ่งและเป็นที่รักของบรรดา

(๗)

พี่น้อง ๒ เมื่อมาถึงแก่กรรมโดยกระทันหัน เช่นนี้ จึง  
ยังความเศร้าโศกอย่างสุดซึ้งให้แก่บรรดาญาติมิตร ญาติหาย และผู้  
ใกล้ชิด ขอแสดงความเสียใจต่อความตันทนายนางโรจนา  
โศขยานนท์ ได้ประกอบในระหว่างที่ยังมีชีวิตอยู่ จงดลบรร  
ดาลให้นางโรจนา โศขยานนท์ ไปสู่สุคติภพนั้น เทอญ.

## คำนำ

ร.ค.อ. กฤษณ์ โศษยานนท์ จะทำฉาปนกิจศพนาง  
โรจนา โศษยานนท์ ผู้เป็นภรรยา ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยา  
ราม ในวันที่ ๙ กรกฎาคม ค.ศ. นี้ มีความประสงค์จะพิมพ์  
หนังสือเพื่อเป็นธรรม บรรณาการแก่ท่านผู้มีเมตตามาร่วมใน  
งานดังกล่าวนี้ โดยขอรับให้ข้าพเจ้าเรียบเรียงความไว้เป็น  
จดหมายเหตุเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาซึ่งเรื่องหนึ่ง ข้าพเจ้าจึงได้เรียบ  
เรียงเรื่อง "ดอกบัวกับพระพุทธศาสนา" อันเป็นหัวข้อเรื่อง  
ที่ได้เคยพูดในที่ประชุม บำรุงศึกษา ประจำ พรรษา ของสำนักวัด  
พระศรีมหาธาตุ เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ แต่เวลาของ  
การจัดทำเรื่องนี้ตรงกับกำหนดฉาปนกิจศพเต็มที มีเวลา  
เรียบเรียงเพียงคนเดียวเท่านั้น ก็ต้องรีบส่งต้นฉบับไปพิมพ์  
ทั้งสำเนาที่ได้อุดในคราวนั้นก็มีไม่กี่เล่มเป็นแต่เพียงความทรงจำ  
มาช้านาน การที่จะตรวจดัดฉบับที่มาจากเรื่องที่ดีควร  
ตรวจดัดฉบับได้ทำตามสมควร เรื่องของความบกพร่องคงจะ

(๗)

มีมากตามที่ควรจะเป็นเช่นนั้น ข้าพเจ้าขอรับรองความบกพร่องนั้นๆ ด้วยความเต็มใจ

คุณกฤษณ์ โขษยานนท์ ได้บำเพ็ญกุศลต่างๆ เป็นอันมากนับแต่ฆราวาสกรรมของภรรยาที่รักเป็นต้นมา นอกจากนี้จะได้บำเพ็ญ กุศล ตามประเพณีนิยมตามกาละอันควร เช่น ๗ วัน ๕๐ วัน แล้ว ยังได้บำเพ็ญกุศลเป็นการพิเศษต่างๆ เช่น ถวายพระสังฆไปประดิษฐานไว้ที่วัดเขาถ้ำกุ่มขร จังหวัดราชบุรี ทำการอุปสมบทสามเณร เป็นพระภิกษุ ที่วัดลัดต้นนารถปริวรรต จังหวัดราชบุรี ถวายพระย่นปางถวายเนตรอันเป็นพระประจำวันของนางโรจนา ซึ่งหากสำเร็จแล้วกำหนดจะเชิญไปประดิษฐานที่พระวิหารคด วัดพระศรีมหาธาตุ ทำพิธีขงเด็กที่วัดสมณานัมมิวิหารเป็นต้น และตั้งใจประมอดส่วนกุศลทั้งปวงนี้ อุทิศให้แก่ นางโรจนา ภรรยาที่รัก ผู้ล่วง ไปสู่ปรโลกแล้วนี้ หากนางโรจนา โขษยานนท์ สามารถหยั่งทราบด้วยญาณวิถึใดๆ ของอนุโมทนาในกุศลเจตนาอันดำมีที่รักได้บำเพ็ญอุทิศให้ ด้วยความรัก และเมตตาปรารถนาจะให้ได้รับความสุข

(ง)

๒๕  
และรอกุศลทั้งนี้จึงเป็นผล ตบบรรดาให้โรจนา โดยยานนท์  
ได้รับความเกษมสำราญตามควร แก่วิสัย ในสัมปรายิกภพ  
๒  
นพเทอญ

พระวิมลศีลาจาร

วัดพระศรีมหาธาตุ

วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๔๘๖

# ดอกบัวกับพระพุทธศาสนา

ดอกไม้เป็นปรางูการณของธรรมชาติชนิดหนึ่งที่เป็นเครื่องประดับโลกให้สดชื่นแฉงฉาง เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเข้มขันเบกบาน เป็นสื่อนำความบรรเทงใจให้แก่นมนุษย์ เพราะความงามอันสดชื่นของดอกไม้จึงเป็นเครื่องล่อตาล่อใจมนุษย์ให้นิยมชมชื่น นอกจากรูปพรรณอันงดงามแล้ว กลิ่นอันหอมหวดชวนคมของมันเป็นเครื่องล่อใจมนุษย์อีกอย่างหนึ่ง คงไม่มีใครปฏิเสธได้ว่าไม่ชอบความงามและกลิ่นอันหอมหวดของดอกไม้ นักประวัติศาสตร์ได้พิสูจน์ให้ทราบว่า แม้คนป่าที่ยังไม่รู้จักนั่งผ้า ก็ยังรู้จักเก็บดอกไม้มาประดับผมหรือทำเป็นพวงมาลัยสวมคอ ฉะนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ดอกไม้เป็นอาหารใจ ดังแรกที่ลัดทมมนุษย์รู้จักใช้บรรดาเครื่องหอมทงปวงเช่นนาหอม กัดวน กลั่นกรอง มาจากกลิ่นของดอกไม้ และทำเทียนกลั่นดอกไม้ทงต้น เพราะความ



งามความดีชื่นแะความ หอม หวด ของ ดอกไม้ ดัง กล่าวมานี้  
ดอกไม้จึงเป็นทนายชมชื่นของคนทุกชาติ ชนวรรณะ ดังแต่  
ผู้เจริญที่สุดจนถึงผู้ที่ยังเป็นป่าเถื่อนอยู่ ดอกไม้จึงถูกใช้เป็น  
เครื่องประดับบาน และเป็นเครื่องบูชาตามคำฉันท์ถน

ส่วนการนิยมดอกไม้ชนิดใดมากนั้น เป็นความนิยมของ  
คนหมู่หนึ่ง ๆ ซึ่งเป็นของธรรมชาติจะต้องแตกต่างไปจากอีก  
หมู่หนึ่ง ทยอยมต่างกันไปตามรสนิยมและสภาพแวดล้อม  
ของคนในหมู่นั้น ๆ ดังนั้น การนิยมดอกไม้ จึงเป็นลักษณะ  
ลักษณะที่แสดงถึงความรู้สึกนึกคิดของคนหมู่นั้นได้ด้วย เช่น  
ชาวญี่ปุ่นนิยมดอกซากุระ ถือว่าดอกซากุระเป็นดอกไม้ที่นิยม  
ที่สุดของชาติ ดอกซากุระเป็นดอกไม้ที่มีลักษณะพิเศษอยู่  
ประการหนึ่ง คือบานพร้อมกัน และเมื่อถึงคราวร่วงก็ร่วง  
พร้อมกัน อันเป็นลักษณะที่ตรงกับอริยาวัตรของชาวญี่ปุ่น  
ที่ความสามัคคีกันและกล้าหาญยอมตายพร้อม ๆ กันได้ ใน  
เมื่อถึงคราวที่จะต้องตายเพื่อป้องกัน ประเทศ ชาติอันเป็นที่รัก  
ของตน แม้ไทยเราในภาคกลางแต่โบราณก็นิยมดอกประดู่  
เพราะเป็นดอกไม้ที่เป็นเครื่องเตือนใจให้มีความสามัคคีดังลักษณะ

ณะของดอกประดู่ คือบานพร้อมกันและร่วงพร้อมกันอย่าง  
 ดอกซากุระของญี่ปุ่น บทเพลงประจำกองทัพเรือของเรา  
 ใช้เพลงดอกประดู่เป็นเครื่องปลุกใจ ทหารเรือ อยู่จน ทุก วัน  
 บทเพลงนันทนาการให้ความให้ทหารเรือทุกคนทำตนอย่างดอกประดู่  
 เมื่อข้าศึกศัตรูมาโจมตี ให้ต่อสู้จนตายไปพร้อม ๆ กันเหมือน  
 เวลาร่วงของดอกประดู่ ส่วนคนไทยทางภาคเหนือนิยมดอก  
 เอง ถึงกับระบบเป็นเครื่องบรรณาการประจำปี ที่แสดงความ  
 อ่อนน้อมยอมเป็นเมืองขึ้นของกันและกัน ถัดมากับอัยยาศัย  
 ของชาวไทยในภาคเหนือที่เป็นคนรัก สงบ ชอบ ความ งาม และ  
 ความอ่อนหวาน งดงาม ละเอียด อย่าง ลักษณะ ของ ดอก เอง  
 ส่วนชาวอินเดียแต่โบราณมา นิยมดอกบัวถือว่าเป็นดอกไม้  
 สำคัญ เป็นเครื่องหมายอันบริสุทธิ์ของจิตใจ อันเดียวกับที่  
 ชาวอินเดียเป็นผู้ปลูกฝังอยู่ในความบริสุทธิ์ พยานที่เห็นได้ก็คือ  
 อินเดียเป็นผู้ให้กำเนิดลัทธิศาสนาที่สำคัญของโลกคือ ศาสนา  
 พราหมณ์และศาสนาพุทธ ดอกบัวได้รับเกียรติอย่างสูงในวง  
 การศาสนาพราหมณ์ แม้ในทางพระพุทธศาสนาดอกบัวก็มี  
 ความสำคัญไม่น้อย พระโบราณจารย์เปรียบดอกบัวกับ

พระพุทธเจ้าบาง เปรียบด้วยดาวทองของพระพุทธเจ้าบาง เปรียบ  
ด้วยพุทธศาสนิกชนบาง ซึ่งเป็นจุดประสงค์ที่จะนำมาบรรยาย  
ในอันดับต่อไป

ชาวอินเดียถือว่าดอกบัวเป็นเครื่องหมายของความบริสุทธิ์  
ผุดผ่อง เป็นดอกไม้ที่มรปทรวงกระพริบด้วยงาม มีลักษณะ  
กลีบอ่อนนุ่ม เกสรเป็นช่อสวยงาม มีกลิ่นหอมเย็นอ่อนๆ  
ไม่ฉุนเฉียวรุนแรงเหมือนดอกไม้อย่างอื่น ทางศาสนาพราหมณ์  
นับถือดอกบัวว่าเป็นดอกไม้สำคัญอย่างยิ่ง เทพเจ้าที่สำคัญๆ  
ของพราหมณ์ก็มักมีตำนานว่าเกิดในดอกบัวบ้าง มีดอกบัว  
เป็นทประทบบ้าง อย่างที่เรียกพระพรหมซึ่งเป็นเทพเจ้าที่สำคัญ  
ที่สุดของศาสนาพราหมณ์ว่ากมตาตน์ แปลว่าผู้มีดอกบัว  
เป็นทง เรียกพระชายาของพระนารายณ์ซึ่งเป็นเทพเจ้าสำคัญ  
อีกองค์หนึ่งว่ากมตา แปลว่างามเหมือนดอกบัว ในส่วนของ  
พระพุทธศาสนา ดอกบัวก็ยังได้รับนิมัยยกย่องว่าเป็นดอกไม้  
ที่สำคัญมากชน ดอกบัวมีส่วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา  
อย่างกว้างขวาง เราเกือบจะพูดได้ว่า ในที่ใดที่มีการกล่าว  
ถึงดอกไม้ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ในที่นั้นดอกบัวจะถูกระบุ

ช้อยู่ด้วย ดอกบัวถูกนำไปเปรียบเทียบกับพระพุทธเจ้า  
เปรียบเทียบกับพระสาวกของพระพุทธเจ้า เปรียบเทียบกับ  
พุทธบริษัท และเป็นคติปฐกถาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา  
ซึ่งจะได้บรรยายเป็นด้าน ๆ ดังต่อไปนี้

### ๑. ดอกบัวเปรียบกับพระพุทธเจ้า

ทุก ๆ ท่านคงต้องเคยได้เห็นพระพุทธปฏิมา ทั้งที่เป็นรูป  
ปั้นรูปหล่อและรูปเขียน และคงจะสังเกตเห็นว่า พระพุทธรูป  
ทุกอิริยาบถ ไม่ว่าจะเป็นประทับนั่ง ประทับยืน แม้โดยที่ดัด  
บรรทม ย่อมทำเป็นรูปดอกบัวรองรับพระแท่นที่ประทับอยู่ในอิ  
ริยาบถนั้น ๆ ทำไมท่านจึงทำเช่นนั้น ? มีดอกบัวผู้ศรัทธา  
รองรับที่ประทับนั้นหรือ ? ความข้อนี้อาจจะใช้ความพิจารณาถก  
เถียงกันถกถามารถทราบได้ว่านั่นคืออุปมา ที่พุทธศาสนิกชนแต่  
โบราณท่านได้นำมาใช้ เพราะดอกบัว ก็เป็นทณฺยมนนปถกถาว่า  
เป็นดอกไม้ที่บริสุทธิ์สะอาดอยู่แล้ว พระพุทธรูปจากเป็น  
บริสุทธิ์ จึงเขาเรองกันได้สนิท อุปมาในเรื่องนี้หมายความว่า อัน  
ธรรมชาติของดอกบัวนั้น แม้จะเป็นของเกิดอยู่ในน้ำ แต่ก็ไม่

ตัดหน้าหรือหน้าไม้เบียดบัว อย่างที่เราชอบเปรียบกันว่าน่ายอม  
 ไม่ค้างบนใบบัว พระพุทธเจ้าทรงอุปมาและดำรงพระชนม์  
 ชีพอยู่ในท่ามกลางกองกิเลสในโลก คือความโลภ ความโกรธ  
 ความหลง อันครอบงำโลกอยู่ แต่ว่ากิเลสเหล่านั้นมิได้แปด  
 เบือนพระหฤทัยของพระองค์ พระหฤทัยของพระองค์บริสุทธิ์  
 ผุดผ่องจากกิเลสเหล่านั้น เหมือนดอกบัวไม่เปื้อนน้ำ อนึ่ง  
 ถ้าจะสังเกตต่อไป ก็จะเห็นว่ารูปบัวทำเป็นฐานรองพระพุทธ  
 รูปนั้น เป็นบัวต้องชนคอบัวคว่ำและบัวหงาย บัวหงายนั้น  
 คือตัวดอกบัว ส่วนบัวคว่ำนั้นคอกงาของดอกบัวอันเป็นเครื่อง  
 หมายถึงให้รู้ว่าเป็นดอกบัวที่ลอยอยู่ในน้ำ ไม่ใช่บัวบก  
 เราอาจทดลอง ได้ด้วยการเด็ดดอกบัว ให้เหลือเพียง ก้านดอก  
 แล้วเอาลอยในน้ำ จะเห็นเป็นรูป บัวหงาย บัวคว่ำอย่างที่ทำเป็น  
 ฐานพระพุทธรูป นี่เป็นเครื่องแสดงให้เห็นความคิดอันสูงและ  
 แนบเนียนของพุทธดำนึกชนแต่โบราณ ที่สามารถสร้างรูป  
 อุปมาได้อย่างแนบเนียนที่สุด คือบรรจุความหมายไว้อย่างดี  
 เด็ด และสามารถทำให้คงความหมายว่าการสร้างเพียงองค์พระ  
 พุทธรูปเปล่า ๆ เพียงแต่สร้างดอกบัวขึ้นเป็นเครื่องรองรับพระ-

พุทธปถอกเดียว ก็ตามารบบรรจุความหมายถึงความเป็นผู้  
บริสุทธิจากกิเลสของพระพุทธเจ้า โดยไม่ต้องเขียนคำบรรยาย  
ซึ่งไม่มีทางที่จะทำได้เช่นนั้นโดยเหมาะสม

## ๒. สีของดอกบัวเทียบนั้พัฒนาวัชระ

ในตำราที่กล่าวถึงพระพุทธลักษณะ ได้กล่าวถึงนั้พัฒนาวัชระ คือพระวัชระ ๖ ประการของพระพุทธเจ้าไว้ เฉพาะพระวัชระที่เทียบกับสีของดอกบัวมีถึง ๔ ชนิดคือ ๑ วัชระ สีเหมือนบัวแดง ๒ โอทาสี สีเหมือนบัวขาว ๓ นั้ สีเหมือนบัวเขียว หรือบัวขาว ๔ บั สีเหมือนบัวเหลือง ตามนัยจะเห็นได้ว่านั้พัฒนาวัชระ คือพระวัชระพระกายของพระพุทธเจ้านั้น เปรียบได้ด้วยสีของดอกบัวถึง ๔ ใน ๖ คือกล่าวครึ่ง

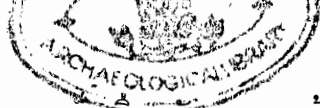
## ๓. อนุพยัญชนะเปรียบด้วยดอกบัว

ในตำราซึ่งแต่งพระพุทธรูปลักษณะอันเรียกว่าอนุพยัญชนะ ๘๐ ประการนั้น มีพระพุทธรูปลักษณะที่หาเปรียบเทียบกับดอกบัวไว้ ๓ ประการ คือ ๓ พระกรรณทั้งสองข้างมีลักษณะอัน

ยาวเรียวอย่างกลีบประทุมชาติ ๒ พระธรรมาภรณ์ดั่งดอก  
ประทุมชาติ ๓ กลีบพระโอษฐ์หอมฟุ้งเหมือนกลีบแห่งดอก  
อบเชย

#### ๔. อุปมาของพระนาคเสนเปรียบพระพุทธเจ้ากับดอกบัว

เมื่อพระนาคเสนถูกพระยามินทรกเภา ด้วย คำถาม เกี่ยว  
แก่พระพุทธลักษณะว่า พระพุทธบิดาก็คือ พระพุทธมารดา  
ก็ไม่มีใครประกอบไปด้วยมหาปรีดิ์ลักษณะ ๓๒ ประการ หรือ  
รุ่งเรืองด้วยอนุพยัญชนะ ๘๐ ประการ มีฉนวนรณคจุของ  
ธรรมชาติ มีพระณพพัฒน์รังษีศักดิ์ได้ ในพระพุทธเจ้าจึง  
เป็นผู้บริบูรณ์ด้วยมหาปรีดิ์ลักษณะและอนุพยัญชนะได้ เพราะ  
ธรรมคาบศรถ้าไม่คล้ายบิดาก็คือทางมารดา นี่ทำไมพระพุทธ  
เจ้าจึงแปลกไปกว่าพระพุทธบิดาและพระพุทธมารดา จนเทียบ  
กันไม่ได้ พระเถระก็วัดขนาดด้วยข้ออุปมาพระพุทธเจ้ากับดอก  
บัวว่า ธรรมชาติของดอกบัวนั้น เกิดขึ้นจากน้ำและเบือกดิน  
แต่ดอกบัวก็มีรูปพรรณงาม มีรสดีด้วย มีกลิ่นหอมชวนชื่น  
ใจ มิได้มีรูปพรรณ ดีและกลิ่น เหมือนนาหรือเบือกดินเลย



ก็เหมือนนักปราชญ์เจ้าทมิได้ มีพุทธลักษณะ เหมือน พระพุทธ  
 บิดาหรือพระพุทธมารดานั่น ข้ออุปมาของท่านทำให้พระยา  
 มิตินทพอพระทัยและยอมจำนน ดังจะคัดค้านามิตินทปัญหา  
 ตอนทกถาวรณมาลงไว้ดังนี้

ทศกัณฐ์มหาปริตต์กัณฐกปัญหาที่ ๓

“ราชา” ดมเด็จพระเจ้ามิตินทรมินทราริบบัณฑิตพระราชา  
 โองการตรัสถามว่า “ภนฺเต นาคเสน” ข้าแต่พระนาคเสน  
 ผู้ประกอบด้วยปรีชาญาณ ดมเด็จพระมกุฎมาจารย์นาม  
 เบนทยง ประกอบด้วยทศกัณฐ์มหาปริตต์กัณฐะ ๓๒ ประการ  
 พระฉวีวรรณดังทองส่องใส งามไปด้วยอดัดยานพยุษณะ  
 น้อยใหญ่ ๘๐ ประการ “พยามปุปภา” มีพระวิคัมภีร์वाद  
 เปล่งออกข้างตะวาล พระพุทธองค์ทรงได้ภาคงามเป็นทยง  
 จริงอย่างไยไม่ว่ากระนั้นแน่นอนหรือประการใด

พระนาคเสนก็ถวายพระพรรับพระราชาโองการ ออกไปว่า  
 “มหाराช” ดรามหาบพิตรพระราชดำการ “ภควา”  
 อนันว่าดมเด็จพระพุทธองค์ผู้หักล้างแห่งดังดำรจักร พระองค์



Y  
H  
J

1

1

พระนาคเดินถวายพระพรว่า “มหाराช” ดรามหาบพิตร

พระราชดำการผู้ประเสริฐ เหมือนนกมุกต์คตบุษย์ บัวหลวง  
 อนันตด้วยดี มกฉนอันหอมด้อมด้วยรมรินบินเคด้าเอาเกษร  
 หอมฟุ้งจรอาบอบตระหลบไป เป็นที่จำเริญใจนอันว่า  
 ปทุมชาติและกมุกทอนงามบริสุทธ์ประเสริฐ เกิดที่ไหนนะบพิตร  
 พระราชดำการ

พระเจ้านันทนราชบิดม้พระราชโองการตรัสว่า “ภน.เต  
 นาคเสน” ข้าแต่พระนาคเสนผู้ปรีชา อันว่าปทุมชาติดอกบัว  
 และดอกกมุกทกเกิดเห็นอุปฐัพพนาหล่อเลี้ยงพระผู้เป็นเจ้า

พระนาคเสนถวายพระพรถามว่า ดรามหาบพิตรพระราช  
 ดำการผู้ประเสริฐ ดอกกมุกทดอกบัวทเกิดทปฐัพพ์ ผิดพรรณ  
 สดสรใดจึงไม่เหมือนกันกับปฐัพพ์เล่า

พระเจ้านันทนราชบิดม้ว่า เป็นธรรมดาของวิเศษ  
 จะได้มีเพศพรรณเหมือนปฐัพพ์นั้นหาได้

พระนาคเสนถวายพระพรว่า “มหาราช” ดรามหา  
 บพิตรพระราชดำการผู้ประเสริฐ บัวกมุกทอันเกิดมาในปฐัพพ์  
 เป็นดอกไม้อันดีวิเศษ มิได้เหมือนปฐัพพ์นั้นใด สมเด็จพระ  
 บรมไตรโลกนาถ ก็ได้เหมือนพระพุทธบริษัทุเรศราชมารดา

มีดวงนาคจูบและกมุนวิเศษงามประเสริฐเกิดในปรุพี มิได้  
เหมือนกันกับปรุพี ขอถวายพระพร

สมเด็จพระเจ้ามณฑปเป็นประชากร ก็ทรงพระดำริตร  
โสมนัสตรัสว่า “กตโธติ” สมควรแล้วที่วิเศษชนาในกต  
บดิน

### ๕. ดอกบัวเปรียบด้วยโอษฐ์ของพระพุทธเจ้า

มีคาถาเก่าแก่อยุบตหนึ่งซึ่งมักจะพบ จารึก อยู่ ตามตู้ พระ  
ไตรปิฎกเก่าๆ หรือจารึกไว้ที่หน้าหนังสือคัมภีร์เก่าๆ ทำเป็น  
รูปนางฟ้าอยู่ในกลดงกตบัว คาถานี้มีนามเรียกกันว่าคาถา  
สุนทร ซึ่งได้ทราบว่ามีกนิยมนิยโดยศาสตร์แต่ก่อนใช้เด็กขมัง  
ปากเวลาจะไปสุนทนากับสตรี ด้วยถือกันว่าเป็นเสน่ห์ คาถา  
นี้มีข้อความว่า

มุนิ	วทนมุข	คพธมภู	สุนทร
ปานิ	ธณ	มย	นิย

วานหรือนางฟ้าอพระไตรปิฎก มรฺปูณงาม เกิดแต่  
ห้องแห่งดอกบัว ถือพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้า ผู้เป็นจอม  
แห่งนิกปราชญ์ทั้งหลาย เป็นทพแห่งสัตว์ผู้ปามะทั้งหลาย  
จงยังใจแห่งข้าพเจ้าให้ยินดี

ในพระคาถาเปรียบพระไตรปิฎกเป็นนางฟ้า และเปรียบ  
พระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้าเป็นดอกบัว

## ๖. ดอกบัวเปรียบด้วยพระสงฆ์

ดอกบัวนอกจากจะเปรียบเทียบกับพระพุทธเจ้าดังได้กล่าว  
มาแล้ว พระโบราณจารย์ยังได้เปรียบเทียบกับพระ  
สงฆ์ไว้เป็นอันมากเช่น ในธรรมคาวตคคาถาอันทำว่า

ยถา สงฺการชานตฺถิ	อุชฺณิตตฺถิ	มหาปเล
ปทุมํ คตฺถ ชายะ	สัจฺจนํ	มโนรม
เอวํ สงฺการภูเตสฺสุ	อนฺธภูเต	ปฏฺฐชเน
อิตฺติโรจติ ปณฺณาย	ตมฺมาตมฺพุทธสวโก	

ดอกบัวแม่จะเกิดขึ้นตามคดักปรก ตามกองขยะที่เขาทิ้ง  
 ทับถมไว้ตามริมถนนที่เต็มไปด้วยฝุ่น กิ่งมกดินหอมเป็นท  
 ร์นรมย์ใจ คนย่อมเก็บมาตัดทรงประดับแม่ล้วนส่งของร่างกาย  
 โดยปราศจากการรังเกียจถึงสถานที่เกิดขึ้น แล่น จะ ปฏิภูลของ  
 มั่นนินโต พระสังฆาล์วของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม่จะ  
 เกิดในตระกูลยากจนเศร้าใจต่ำช้าเลวทรามดึกเท่าใดก็ดี เมื่อ  
 มาประพาสดีปฏิบัติชอบ คนก็ย่อมเต็มใจได้ศรัทธาเคารพกราบ  
 ไหว้ โดยปราศจากความรังเกียจถือชาติตระกูลนั้น ชน  
 เป็นการอุปมาที่เหมาะสมมาก ถ้าเราสนใจศึกษาในเรื่องการ  
 ถ้อยชาติชนวรรณะของชาวอินเดียสมัยก่อน จะเห็นได้ว่าการ  
 ถ้อยชาติชนวรรณะของเขานั้น ถ้อยกันอย่างรุนแรงและจริงจัง  
 การที่ชนผู้อยู่ในวรรณะสูง มายอมกราบไหว้ผู้ที่อยู่ในวรรณะ  
 ต่ำกว่านั้น โดยปกติแล้วจะมีไม่ได้โดยเด็ดขาด นอกจากผู้ที่  
 ทางคุณสมบัตินั้นเป็นดอกบัวจริง ๆ

๑. อุปมาของพระนาคเสนเปรียบดอกบัวกับพระสงฆ์  
 เมื่อได้อภิปรายกับพระยามินท ถึงเรื่องพระ ขริยสาวก  
 ทรงชดช้อน พระนาคเสนได้เปรียบเทียบพระขริยสาวกกับ



ดอกบัวว่า ดอกบัวมีชาติอันสูง เพราะเป็นของบริสุทธิ์และ  
 เป็นเครื่องเจริญใจ เป็นของเย็นสนิท มีลักษณะอ่อนละมุน  
 เป็นของน่าอยากได้ มีกลิ่นหอมหวด เป็นที่เย้ายวนใจให้  
 ประวราณา มิได้เบียดเบียนและคม ประดับด้วยกัลปและ  
 เกษรอันละเอียดอ่อน อันหม่อมมรยมช้องเสด็จนาคี พระ  
 อริยธำรงผู้เสด็จถึงคฤณดิบด้ามเหล่านี ย่อมเป็นผู้มีจิต  
 ประกอบไปด้วยเมตตาอันเย็นสนิทอ่อนละมุน เป็นผู้อบรม  
 ด้วยของหอมอันบริสุทธิ์สะอาดหาของหอมอันเลื่อมมิได้ คือกุด  
 เป็นทรก เป็นเครื่องยังใจให้เฝ้าอาบของเทวดาและมนุษย์ทั้ง  
 เป็นผู้ให้ความโศกไม่ฉาบทาได้ทั้งในโลกัน และโลก หน้าฉนั้น  
 ดังจะ คัด ข้อความใน มีดินท ำญาหา ตอนทักถ้าวมาดงไว้

ตงน

“พระนาคเสด็จถวายพระพรต่อไปว่า “มหाराช” ดรา  
 มหาบพิตรพระราชธมภาร พระโยศาวจรที่เสด็จมาทวนรถคน  
 ได้เป็นใหญ่ในพระบวรพุทธศาสนา และเป็นที่ได้มนต์ยนต์  
 ย่อมมีแต่สันคฤชธมาบตณะน

“มหाराช” ขอถวายพระพรบพิตรพระราชธมภาร อีก

001307

“ มหาราช ” ขอถวายพระพรบพิตรพระราชดำริ  
 พระโยคาวจรเจ้าที่ช่องเล็ดพัดมาทานในชุกคฺคฺคุณมันคงน ๖ ๕ ๖ ๖ ๖  
 กอบด้วยคุณ ๓๐ ประการ “ ดินทุทมนทุทวเมตฺตจฺจโต ” คือ  
 จะมีเมตตาคจิตรอ่อนนุชในธรรมพัลลวทัฬหะไปประการ ๑ “ ฆาฏ  
 ตหตฺตคฺคตฺตคฺคโต ” มีกิลเลศอันพิสดารมากำจัดให้ปราศจากไป  
 ประการ ๑ “ นีหตมาน ธิฏฐโฏ ” เป็นผู้กำจัดเสีย ซึ่งมานะ  
 และทิฏฐิประการ ๑ “ อจฺจตพฺพหิวนิวิฏฐ จินฺนพฺพเมตฺตสฺสโต ”  
 มีศรัทธาอันมิได้หวั่นไหวปราศจากสลดแคล้วคลาด ประการ ๑  
 “ ปริบุญญอนิวิณฺณปญฺญ สุตฺตนิโย ” มีจิตงามเบิกบานในที่ฝึก  
 หัดให้บริบูรณ์ประการ ๑ “ นียตสฺสณฺตสฺสชฺฌมาปคฺคิโย ” มี  
 สันติสฺสชฺฌมาปคฺคิโยบังเกิดเป็นอันเที่ยงประการ ๑ “ อจฺจตสฺสจฺจ  
 คนฺทปริภาวโต ” อบรมไปด้วยศีลอันไม่หวั่นไหวมีกตสันตสา  
 หอมฟุ้งไปประการ ๑ “ เทวมนุสฺสํ ปิโย ” เป็นที่รักแห่ง  
 เทพามนุษย์ทั้งหลายประการ ๑ “ ชฺฌณาสวพณฺณคฺค ” มีกำลัง  
 ใจในที่จะให้สิ้นอาสวะประการ ๑ “ อริยบุคคลชินสาสนปคฺคิ  
 โต ” เป็นที่ปรารถนาแห่งอริยบุคคลผู้ตั้งอยู่ในชินสาสนาประ  
 การ ๑ “ ภูวํ จ ทวํ จ เทวมนุสฺสํ ” เป็นที่สรรเสริญขึ้น



ชมแห่งเทพา และมนุษย์ทั้งหลายประการ ๓ “ อสุรานิ วณทิต  
 ปตฺยฐุมนุสฺสขนานํ วตปิตโกมิทปตฺยฐู ” เป็นที่ไหวและ  
 ธรรมเจริญแห่งอสุรและเป็นที่ชื่นชมโกมนาแห่งมารทั้งหลายประ  
 การ ๓ “ โลกมนุปลัตฺโต ” มีไควะคนปนเจือในโลกประการ  
 ๓ “ อปฺปโลกอนฺรชฺชภยทสฺสํ ” มีปกติแทนซึ่งโทษและภัย  
 แม้นแต่เพียงเล็กน้อยประการ ๓ “ มคฺคผลปรตฺตสาธโค ”  
 ให้สำเร็จซึ่งประโยชน์คือมรรคและผลอัน ประเสริฐ แก่ชนทั้ง  
 หลายผู้ปราณาจะพ้นทุกข์ประการ ๓ “ อายาจิตฺตวิปฺปณฺตี  
 ปจฺจุยภาตํ ” สมควรแล้วที่จะอาราธนาถวายปัจจัยอันไพบูรณ์  
 และประณีตประการ ๓ “ อนิเกตตฺยณกามิ ” เป็นผู้ปราณา  
 นอนในที่หาอาลัยมิได้ประการ ๓ “ ฌานชฺฌายิกปวร  
 วิหาริ ” มีปกติเพ่งฌานและมีวิหารบรรณอันประเสริฐประการ  
 ๓ “ วิชฺฐิตชาตฺถิเตสฺสวตฺตวิธิตภฺกโค ” เป็นผู้กำจัด และหัก  
 รานเสียซึ่งวัตถุแห่งกิเลส ซึ่งเป็นดังข่ายอันรกขั้ให้ขาดสูญ  
 ประการ ๓ “ สํกฺกฺขิตฺตญฺณนฺนคคินิวนาโร ” จะห้ามเสียซึ่งคติ  
 อันคาจไปด้วยความคดเคี้ยว ที่จะให้เวียนว้ายอยู่ในวิฏฐต  
 ธรรมประการ ๓ “ อกฺุปฺปมฺเมอภินิวาโส ” จะตั้งอยู่อกุปป์



เจริญสุข และในปัจจัยเครื่องบริโภคนั้นหลายตลอดจนไม่คิด  
อยู่ในกิเลสทั้งมวล

๒. ดอกบัวยอมผู้ชมนพนา ชูดอกยื่นให้นา เปรียบ  
เหมือนผู้ปฏิบัติธรรม ครอบงำโลกธรรมทั้ง ๘ คือ ตา ใจ ใจ ใจ ใจ ใจ ใจ ใจ  
ตา ใจ ใจ ใจ ใจ ใจ ใจ ใจ ทุกข์ ทั้งปวงได้  
แล้วผู้ชมนพนาอยู่ในโลกุตระธรรม

๓. ธรรมชาติของดอกบัว แม้ถูกลมมีประมาณเล็กน้อย  
พัดถูกต้องแล้ว ก็กลับดกโตใบกว้างไปมา เหมือนผู้ปฏิบัติ  
ธรรม ทำความดำรงใจไม่ให้ตกไป ในแห่งกิเลสแม้มี  
ประมาณน้อย มีปกติเห็นกิเลสแม้เล็กน้อยว่าเป็นภัยอยู่เสมอ  
ดังจะหวาดหวนต่อภัยคือกิเลส ดังพระบาลีว่า “อนมตฺเตสุ  
วชฺเชตุ ภัยทสฺสํว สฺมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเท” ภาชนะ  
ปกติเห็นภัยในโทษทั้งหลายแม้มีประมาณน้อย สมาสานัก  
ษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย

๔. เปรียบเทียบดอกบัวกับพระนิพพาน

เมื่อพูดถึง เรื่องของพระนิพพาน อันเป็นพระบรมคัมภีร์

ปวง พระนาเคนธ์ ก็ถวาย วิดีชันนา แต่ พระยามิถินทเปรียบ  
 เทียบพระนิพพานกับดอกบัวว่าธรรมชาติของดอกบัว น่าย่อม  
 ไม่ซึมคึดอยู่ได้นั่นใด พระนิพพานอันเกิดทั้งปวงไม่ซึมคึด  
 อยู่ได้นั่นใด นน แต่ คุณแห่งดอกบัวประการหนึ่ง ซึ่งควร  
 เทียบกับพระนิพพาน

### ๑๐. เปรียบเทียบดอกบัวกับพระภิกษุสามเณร

ตั้งแต่นั้นมาเราได้ ทราบ ถึงการ เปรียบเทียบดอกบัว กับสิ่ง  
 ประเสริฐต่างๆ เช่น พระพุทธเจ้า พระนิพพาน พระอริย  
 สัจจะ ฯลฯ บิดจะหาตัวอย่าง ที่ท่านเทียบดอกบัวกับพระ  
 ภิกษุสามเณรทั้งเป็นปวงชน แต่ท่านไม่ได้เทียบในส่วนนี้ ไป  
 เทียบไว้ในส่วนเสีย คือเมื่อพูดถึงเหตุ ที่ภิกษุสามเณรจะพินาศ  
 จากพรหมจรรย์ ต้องตะเพกไปสู่มารवाद ท่านว่าเพราะอัน  
 ตราย & ประการซึ่งเทียบกับอนตรายของดอกบัวคือ

๑. ดอกบัวย่อมเป็นอนตราย ด้วยพายุใหญ่พัดเอาหักโค่น  
 ไป เปรียบด้วยพระภิกษุสามเณรผู้ต้องตมปาก คือคำชักชวน  
 ของคนพาด มาชักนำเกลี้ยกล่อมให้จิตใจเห็นเคลิบเคลิ้มใน

โตกล้วย หน่ยรักจากพระคำฉันท์ ต้องตะเพ็จพรหมจรรย์ไป

๒. ดอกบัวยอมเป็นอนตราย ด้วยถูกกิมชาติคือหนอนเขา  
เบียดเบียดกดคันทนใบ เปรียบเหมือนพระภิกษุสามเณรผู้ตง  
ใจประพฤติพรตพรหมจรรย์ แต่ถูกโรคาพาชต่างๆ เข้ามา  
เบียดเบียดคดวอน จนไม่อาจประพฤติพรตพรหมจรรย์ได้

๓. ดอกบัวยอมเป็นอนตราย ด้วยถูกฝูงนาง กิณรเก็บเอา  
ไปเชยชม ค้อมผู้มาเด็ดไปจากต้น เปรียบเหมือนพระภิกษุ  
สามเณร ถูกมาตุคามล่อให้ลุ่มหลงสิ้นศรัทธาในพระคำฉันท์  
ต้องตะเพ็จพรหมจรรย์

๔. ดอกบัวยอมเป็นอนตราย ด้วยถูกเต่าตะปดกัดกิน  
เป็นอาหาร เปรียบเหมือน พระภิกษุ สามเณร ผู้ประพฤติ  
พรตพรหมจรรย์ ถูกพระยามัจจุราชคือความตายมาคดวอนคร่ำเอา  
ชีวิตไปเสีย

๕. ดอกบัวยอมเป็นอนตรายด้วยน้ำและโคลนตมไม่บริ  
บูรณ์เหือดแห้งหมดไป เปรียบเหมือนพระภิกษุสามเณรผู้ประ  
พฤติพรตพรหมจรรย์ด้วยความตงออกตงใจ แต่เพราะกุดจหนหลัง  
ตะวาดนามัจจุราชไม่มี ก็เผชิญให้มีอุปสรรค ขัดข้องต่าง ๆ

เช่นไม่สามารถทรงจำพระธรรมวินัยได้ เป็นเหตุให้ทอดทิ้ง  
ต้องตาเพศพรหมจรรย์ไป

### ๑๑. ดอกบัวเปรียบเทียบกับพุทธบริษัท

เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้อนตรัสมา ตัณโฬริญาณใหม่ๆ  
ทรงแต่คงความท้อพระหฤทัยที่จะตั้งตนไว้ในยถาคะเพราะธรรมะ  
ที่ทรงตรัสรู้เห็นเป็นธรรมะอนัตตลักขณายกขึ้นผู้หนึ่ง ในกามคุณ  
จะรู้ตามได้ แต่อาศัยพระมหากรุณาในหมู่สัตว์ ทรงพิจารณา  
ทบทวนอุชยาศัยไว้ในยถาคะก็ทรงทราบว่า ผู้มักเตลือบา  
บางอันอาจรู้ตามได้ก็มี จึงเกิดอุปมาไว้ในยถาคะเหมือนดอกบัว  
ว่าไว้ในยถาคะยอมแบ่งออกเป็นสี่เหล่าตามอุชยาศัยคือ

๑. อุชยคติคุณุญ ผู้มักเตลือบาบาง มโนทรยกล้า  
จะพึงสอนให้รู้โดยง่าย อาจรู้ธรรมพิเศษได้ฉับพลัน อันเปรียบ  
เหมือนดอกประทุมชาติอันโผล่พ้นจากพินนาชนมาแล้ว คอยดั้ม  
ผัสดั้มพระอาทิตย์อยู่ จักบานในวันนั้น

๒. วิปจิตคุณุญ ผู้มักเตลือบาบางน้อย เมื่อได้รับอบ  
รมในปฏิปทาอันเป็นบุพพภาค จนมออุปนิสัยแยกต่าง ก็

สามารถบรรลุลักษณะพิเศษได้ เปรียบเหมือนดอกบัว ซึ่งยังตั้ง  
อยู่แต่มีพองหน้า จักบานในวันพรุ่งนี้

๓. เนยยะ ผู้ที่มักเล็ดยังไม่เบาบาง ก็ยังควรได้รับคำ  
แนะนำในกรรมปฏิบัติไปก่อน เพื่อบำรุงอุปนิสัยจนกว่าจะ  
แรงกล้า จึงจะบรรลุลักษณะพิเศษ เปรียบเหมือนดอกบัวที่ยัง  
จมอยู่ในน้ำ คอยเวลาที่จักบานในวันต่อ ๆ ไป

๔. ปทปรมะ ผู้ที่มักเล็ดหนา บัญญาหายบ หายอุปนิสัย  
มิได้เคย ไม่สามารถจะบรรลุลักษณะพิเศษได้ เปรียบเหมือน  
ดอกบัวที่จมอยู่ใต้น้ำและเป็นภักษาหารแห่งปลาและเต่าเสีย

## ๑๒. ดอกบัวเป็นศิลปวัตถุทางศาสนา

ดอกบัวนอกจากจะเปรียบกับ พระพุทธเจ้า พระธรรม  
พระสงฆ์ และพุทธบริษัทดังกล่าวมาแล้ว แม้ในด้านศิลปวัตถุ  
ที่เกี่ยวกับ พระพุทธรูป ศาสนา ดอกบัว ก็มี อิทธิพลแฝงอยู่ในศิลป  
วัตถุเหล่านี้ มิใช่น้อย ประกอบกับรูปร่างลักษณะของดอกบัว  
สวยงาม และสามารถประดิษฐ์ให้พิศดารพิศดารได้ดี จึงเหมาะ  
สมควรที่จะดัดแปลงให้เข้ากับสภาพของวัตถุอื่น ๆ ได้โดยเหมาะ

ตามเรานิยมประดิษฐ์ คิดประดิษฐ์ เช่น ปุณ्यสถาน ประดับประ  
 ติษฐานด้วยดอกไม้เป็นรูปดอกกล้วยไม้ เช่นบัวกลุ่ม โคนเสา พระอุ  
 ไบสถพระวิหารซึ่งเรียกว่าพรหมสวรรค์และบัวปลายเสาเป็นต้นวัตถุ  
 เครื่องใช้ ในพิธีการที่เกี่ยวกับพระศาสนา เราก็นิยมทำให้มีดอก  
 กล้วยไม้เป็นรูปบัว เช่นกระถางรูป โคมไฟ พุ่มเทียน ฯลฯ ดัง  
 เหล่านั้นมาจากการนิยม โดยคิดว่ามันเป็นของสูงและเป็นดอก  
 ไม้ที่นิยมนับถือกันมาในระหว่างผู้นับถือพระพุทธศาสนา

### ๑๓. ดอกบัวที่ใช้เปรียบกับสิ่งอื่น

แม้ในทางโลกียวิสัย ดอกบัว ก็ยังใช้เป็นเครื่อง เปรียบ  
 เทียบกับสิ่งต่าง ๆ เช่นเปรียบกับความงามของหญิงสาว ดัง  
 เช่นในบทเพลงของปัญญาสิทธิ์เทพบุตร ซึ่งรับถวายพระเจ้าติม  
 พรุ บิดาของนางสรียวัจฉลดา อันเป็นที่นิยมกัน อย่างกว้างขวาง  
 ว่าเป็นบทเพลงที่ไพเราะในครั้งโบราณ จนถึงกับปรากฏอยู่  
 ในพระไตรปิฎก คือพระสูตรต้นปิฎก ที่ฉนิกาย มหาวรรค ดัง  
 จะนำมาแสดงเฉพาะในตอนที่ปัญญาสิทธิ์เทพบุตร เปรียบดอก  
 บัวกับความงามของนางสรียวัจฉลดาว่าดังนี้



ดีโตทก โปกฺขรณิ ยุตฺตํ กิณฺชกฺขเรณฺหา  
 นาโค ฆมฺมาภิตฺโตว โอคาเห ญฺหนวํ

กุญชรชาติทงหลายที่ถูกแตกแผดเผาแล้ว เมื่อมาเดินนำ  
 ในสระโปกขรณมีน้ำอันเย็นสนิท เต็มไปด้วยตะกอนเกษรประ  
 ทมชาติ ย่อมจะรู้สึกเยือกเย็นเป็นสุขชุ่มชื่นใจฉันใด บรร  
 ษณ์ใดมีโอกาสนับตัวดวงห้วงอระประเทศของน้องหญิง ย่อมรู้  
 ด้กราบซบซนบานฉนน

ในโลกนี้คิดสฤษดิ์โบราณ ท่านเปรียบดอกบัวไว้ว่า

ชลปมาณํ กุมฺพมาถํ กุลฺปมาณํ วนิโย ปชานํ  
 พยฺยติปมาณํ กถิตวากยํ ปถวปมาณํ ตินฺนมิถาถํ

การที่จะรู้ได้ขนาดถลอกตนเพียงใดนั้น ก็อาศัยร้ายร้าย  
 บัวเป็นเครื่องบอกให้รู้ เปรียบเหมือนจะรู้วามกคณมชาติ  
 ด้ถลอกเพียงไหน ก็รู้ได้โดยมารยาทของเขาที่แสดงออกมา จะ  
 รู้วาคณโง่หรือฉลาดก็จึงฟังเขาพูด จะรู้วาคณดีหรือเลวก็จึง  
 ด้ตนหญิง ฉนน

ในที่บางแห่ง ท่านเปรียบถ้อยคำ ของดำรงชนว่าคงที่ อยู่  
เสมอ ไม่ว่าจะเมื่อไรเกิดขึ้น เช่นแม้นดอกบัวจะงอกขึ้นบนหิน  
ได้ เช่น

อุทฺเทติ ภาณุ ปจฺฉิเม	เมรุราชามี นมิต
ลัดดํ ยทิ นรคํ	ปพฺพตฺเต จ อุปตํ
วิคเสน วิปริตํ	ดำรงวาจา กุทาจนํ

บางคาบภาณุมาคฺชน	ทางดง กัด
เมรุราชไปตรง	อ่อนแอ
ไพนรกดับเย็น - บง -	กชงอก ผานา
ยืนลัดยดำรงชนแด	ห่อนเพยนลัดปาง

ในพระธรรมบทท่านเปรียบไว้ว่า ความทุกข์ไคร้รอกของ  
ชนผู้ตระหนกหาได้ด้วยย่อมจะตกไป เหมือนน้ำที่ตกจากใบบัว  
ดังพระคาถาว่า

โย เวท สหติ ชมมึ      คณหิ โดเก ทูรจฺจยํ  
 โลกา ตมฺหา ปปตฺตติ      อุตฺตมฺมํ โปกฺขร -

บุคคลใดแต่ ย่อมครอบงำตนหาตามก อันดั่งไฉยัก  
 ในโลก ความโศรกทั้งหทัย ย่อมตกไปจากบุคคลนั้น รว  
 กับหยดน้ำตกบนใบบัวฉะนั้น

ดังที่ได้บรรยายมานี้ พอจะสรุปได้ว่า ดอกบัวเป็นดอกไม้  
 ไม่สำคัญ จะเรียกว่าเป็นดอกไม้ประจำพระพุทธศาสนามิ  
 หนำซ้ำจากความจริงนัก เพราะความสำคัญของดอกบัวได้มี  
 อิทธิพลในเกือบทุกด้านของพระพุทธศาสนา อันท่านโบรา  
 ณาจารย์ได้ยกย่องเชิดชูมาแต่แต่ปางก่อน ซึ่งปรากฏอยู่ใน  
 คัมภีร์ต่าง ๆ ของพระพุทธศาสดาถึงนามบรรยายไว้แล้ว แต่  
 จุดประสงค์ของการบรรยายเรื่องนี้ มิได้มีความมุ่งหมายที่จะ  
 ชักชวนให้พากันนิยมดอกบัว หรือรับดอกบัวเป็นดอกไม้ประจำ  
 พระพุทธศาสนา เป็นแต่เพียงนำมาบรรยายเป็นเครื่องประ  
 กอบความรู้ว่า แต่ก่อนท่านนิยมนับมาอย่างไรเท่านั้น เพราะ  
 แม้ดอกบัว จะมี ความ สำคัญ และ มีประวัติการณ์ เกียวข้อง

อย่างใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้ามาอย่างยิ่งเพียงไรก็ตาม ดอก  
บัวก็คงมีสภาพเช่นเดียวกับดอกไม้อื่นๆ ทั้งหลาย อันเรา  
ผู้เป็นพุทธศาสนิกชนและเป็นนักปฏิบัติธรรม จะต้องมองดอก  
บัวด้วยสายตาอีกชนิดหนึ่ง เป็นการมองด้วยสายตาของความ  
วิเวกทอดถอนใจของสิ่งทั้งหลาย ซึ่งจะขอสรุปท้ายความ  
เรียงเรื่อนด้วยอุเบกขาธรรมพระพุทธบาทหนึ่งซึ่งแสดง ถึงทศ-  
นะในเรื่องเกี่ยวกับดอกไม้ไว้ว่า

ปุปฺผานิ เหว ปจฺจินฺตํ พยาธํคฺคตมฺหํ มนํ  
ธํคฺคตํ ความํ มโหโรหิตํ มจฺจุ อาทาย กจฺจติ

ความตายย่อมพัดพาเอาชีวิต ของ บุคคล ผู้มีใจ แต่ไปใน  
อารมณ์ต่าง ๆ ก่อดังเพ็ดพิณเก็บดอกไม้ (ของมาร) อยู่  
เหมือนกระแสน้ำพัดพาเอาบ้านที่หัดบ่ไหลไปฉะนั้น ฉะนั้น